

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI

IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING

TAFAKKUR VA TALQIN

MAVZUSIDARESPUBLIKA
MIQYOSIDAGI ILMIY-AMALIY
ANJUMAN TO'PLAMI

Бухоро-2021

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
MAGISTRATURA BO‘LIMI**

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

TAFAKKUR VA TALQIN

mavzusida

**Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy
anjuman to‘plami**

2021 vil, 27-may

Tahrir hay'ati:

O.X.Xamidov	- Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
M.I.Daminov	- Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
O.S. Qahhorov	- Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (DSc), dotsent
S.Q. Qaxxorov	- Pedagogika fanlari doktori, professor
D.R. Djurayev	- Fizika-matematika fanlari doktori, professor
A.A. Turayev	- Fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
M.Y. Ergashov	- Kimyo fanlari nomzodi, professor
B.N.Navro'z-zoda	- Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
SH.A. Hayitov	- Tarix fanlari doktori, professor
D.S. O'rayeva	- Filologiya fanlari doktori, professor
S. Bo'riyev	- Biologiya fanlari doktori, professor
SH.R.Barotov	- Psixologiya fanlari doktori, professor
SH.SH.Olimov	- Pedagogika fanlari doktori, professor
A.R.Hamroyev	- Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Mas'ul muharrir:

A.A. Turayev – magistratura bo'limi boshlig'i f.-m.f.f.d., (PhD) dotsent

Musahhih:

T.Sh.Ergashev – ta'lim sifatini nazorat qilish bo'limi bosh mutaxassisi

D.Rahmatova – magistratura bo'limi uslubshunosi

B.A.Hikmatov – magistrant

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24-yanvardagi Oliy majlisga yo'llagan murojatnomasi va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining 2020 yil 7- fevraldagi 56-F-son farmoyishiga hamda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2021 yil 4-maydagi № 3/19-04/05-26 son xatiga asosan ushbu Respublika ilmiy-amaliy anjuman tashkil etildi. To'plamda iqtidorli talabalar, magistrantlar, tayanch doktorantlar va doktorantlarning ilmiy izlanishlari, tajriba almashish, sohalarda amalga oshirilayotgan ishlarni tahlil qilish va bu boradagi takliflarni ishlab chiqish bo'yicha ilmiy-amaliy va uslubiy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Mazkur to'plamga kiritilgan maqolalar va tezislarning mazmuni, statistik ma'lumotlar hamda bildirilgan fikr va mulohazalarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

вазифаларини одилона баҳолай оладиган мутахассисларнинг янги авлодини тайёрлаш, шунингдек, ҳар томонлама баркамол, таълим ва касб-хунар дастурларини онгли равишда мукамал ўзлаштирган, масъулиятни чуқур ҳис қиладиган кадрларни тарбиялаб вояга етказишни назарда тутган ижтимоий-педагогик ғоя илгари сурилган.

Дарҳақиқат, мамлакатимизда ижтимоий-иқтисодий, маънавий-маърифий соҳаларда амалга оширилаётган ислохотлар натижасида шахснинг эркин фикрлаши ва мантикий-ижодий мушоҳада қилиш кўникмаларини янада ривожлантириш, фуқароларнинг, айниқса, ёшларнинг ҳуқуқлари, шахс сифатидаги манфаатларини ҳимоя қилиш ишлари янги мазмун ва аҳамият касб этмоқда.

Зеро, Республикамиз Президенти Ш.М. Мирзиёевнинг “Ўзбекистон ёшлари форуми”даги нутқида ёшларни қўллаб-қувватлаш тўғрисида гапириб, шундай деган эди: “Мамлакатимизда ёшларга оид давлат сиёсатини тўлақонли руёбга чиқариш учун бундан кейин ҳам барча ресурс ва имкониятларни кенг сафарбар этамиз. Биз учун бу борада майда масаланинг ўзи йўқ. Ёш авлодимиз ҳаётини яхшилаш, уларнинг орзу-интилишларини рўёбга чиқариш ҳақида бош қотирмайдиган, бу масалада бепарво бўлган раҳбарларнинг биз билан елкадош ва сафдош бўлишига ҳаққи йўқ”.

Ҳозирги ижтимоий-иқтисодий тараққиёт ва маънавий-сиёсий ҳаётни янгича қуриш шароитида шахс эркин, мантикий изчилликда ижодий фикр юрита олмаса, демократик тамойилларга асосланиб иш юритмаса, ҳар қандай ёшнинг шахсий манфаатлари қонун доирасида ҳимоя қилинмаса, уни ҳар томонлама ривожланган, комил инсон қилиб вояга етказиб бўлмайди. Шунинг учун, даставвал унинг билим олиш ҳуқуқи ва эркинликларини ижтимоий нуқтаи назардан ҳимоя қилиш, ижтимоий-иқтисодий ва маънавий-сиёсий тайёргарлигини кучайтириш, олий ўқув юртларида ўқиётган ёшларни мантикий, ижодий мушоҳада қилиш ва фикр

юритиш қобилиятларини ривожлантириш давлат дастурларининг муҳим вазифаларидан бирига айланган.

Шу сабаб, “Ўзбекистон Республикаси Олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш Концепциясининг 2-бобида “...Олий таълимда маънавий-ахлоқий мазмунни кучайтириш, ёшларни мустақиллик ҳоёларига садоқат, миллий қадриятларга ҳурмат, инсонпарварлик ва юксак ҳоёлар асосида ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, уларда ёт ҳоёлар ва мафкурага қарши иммунитетни мустаҳкамлаш борасидаги ишларни янада ривожлантириш зарурияти мавжудлиги”ни таъкидланганлиги бежиз эмас.

Шунинг учун, олий маълумотли мутахассисларни тайёрлайдиган ўқув муассасаларидаги бўлажак кадрларда ижодий ва мантиқий фикр юритиш кўникмаларини шакллантириш, таълим-тарбия шакллари ва усуллари янгилаш ва бойитиш йўналишида олиб бориладиган тадқиқот ишлари долзарб ҳисобланади.

Хусусан, ижтимоий-гуманитар фанларни ўқитишда муаммоли таълим технологиясини қўллаш масалаларининг кенг талқин қилиниши бугунги кунда ўз долзарблиги билан муҳим педагогик аҳамият касб этади ва кўйидагиларда ўз ифодасини топади:

1.Олий таълим муассасаларида ижтимоий-гуманитар фанларни ўқитишда муаммоли таълим технологияларни қўллаш заруратининг келиб чиқиши;

2.Ижтимоий-гуманитар фанларни ўқитишга доир тадқиқотларда педагогик-психологик илмий асоснинг кенг ривожланиши;

3.Олий таълим муассасаларида ўқитиш жараёнларини муаммоли таълим технологияларини қўллаб амалга ошириш орқали: креатив фикр юритувчи, ижодкор, ташаббускор, профессионал кадрларни тайёрлаш эҳтиёжининг кучайтирилиши.

Қайд этиб ўтилган илмий-тадқиқотларга қўйилган талабларнинг рақобатбардошлигини таъминлаш учун муаммоли таълим технологиялари

имкониятларидан фойдаланиб, олий маълумотли талабада ижодий қобилиятларини ривожлантириш, ижтимоий-гуманитар фанларни чуқур ўзлаштириб, ижтимоий-иқтисодий ва маънавий-сиёсий жараёнларда фаол иштирок этиши учун замин яратиш муҳим аҳамият касб этади.

АДАБИЁТЛАР

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни. 23.09.2020
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2020 йил 25 январдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси. Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги веб-сайти <https://uza.uz/>
3. Авлиякулов Н.Х., Намозова Н.Ж. Муаммоли ўқитиш технологиялари. – Т.: “Fan va texnologiyalar” нашриёти, 2008. – 80 б.

ПЕДАГОГИК МАҲОРАТ ВА УНИНГ ЎҚИТУВЧИ ФАОЛИЯТИДА ТУТГАН ЎРНИ

М.Н.Амонов

БухДУ магистранти

Дарҳақиқат, миллионлаб фарзандларимиз қалбига илм-фан зиёсини сингдириб, уларни эл-юртга муносиб инсонлар этиб тарбиялаётган заҳматкаш ва олижаноб устозларимизга ҳар қанча таҳсинлар айтсак, арзийди.

Ш.Мирзиёев

Педагогик маҳорат нима? Унинг моҳияти нималардан иборат? Уларни эгаллаш учун нималарни билиш керак? Ҳозирги замон педагогикаси ва психологияси «педагогик маҳорат» тушунчасига турлича изоҳ беради. Жумладан, “Педагогик энциклопедия”да қуйидагича изоҳланган: “Ўз касбининг моҳир устаси бўлган, юксак даражада маданиятли, ўз фанини чуқур биладиган, ёндаш фанлар соҳаларини яхши таҳлил эта оладиган, тарбиялаш ва ўқитиш услубиётини мукамал эгаллаган мутахассис”. Ушбу

таърифнинг моҳиятидан келиб чиқиб ўқитувчининг педагогик маҳорати тушунчаси мазмунини шундай изоҳлаш мумкин:

Педагогик жараённинг моҳиятини англамаган, болага нисбатан чуқур ҳурматда бўлмаган ўқитувчи таълим-тарбия самарадорлиги ва инсон камолотини таъминловчи фикрга ега бўлмайди. Педагогик жараённинг вазифаси билим бериш, тарбиялаш, ривожлантириш бўлиб, ўқитувчиларнинг фаолият мезонини бегилаб беради. Ўқитувчиларнинг фаолияти педагогик жараённинг ҳаракат воситасидир. Педагогик жараённинг объектлари бўлмиш тарбияланувчи инсонга, ўқувчи ва ўқувчилар гуруҳига ҳамда алоҳида ўқувчига, педагогик жараённинг субъектлари ота-оналар, ўқитувчилар, тарбиячилар, синф жамоаси, педагогик жамоа масъулдирлар ва улар жамият талаблари асосида таълим ва тарбия бериш фаолиятини бажарадилар. Ўқитувчининг педагогик фаолиятида ижобий натижаларга эришиши, меҳнат малакасини, яъни эгаллаган билимларим ўзининг ҳаётий ва амалий фаолиятида нечоғлик қўллай билиши билан белгиланади.

Педагогик маҳорат - ўқитувчиларнинг шахсий (болажонлиги, хайрихоҳлиги, инсонпарварлиги, меҳрибонлиги ва ҳ.к.) ва касбий (билимдонлиги, зукколиги, фидойилиги, ижодкорлиги, қобилияти ва ҳоказо.) фазилатларини белгиловчи хусусият бўлиб, ўқитувчиларнинг таълим-тарбиявий фаолиятида юқори даражага эришишини, касбий маҳоратини доимий такомиллаштириб бориш имкониятини таъминловчи фаолиятдир. Ўзфанини мукаммал билган, педагогик-психологик ва методик тайёргарликка эга бўлган, ўқитувчи ўқитиш, тарбиялаш ва ривожлантиришнинг оптимал йўллари излаб топиш учун, амалий фаолият олиб борадиган ҳар бир ўқитувчининг касбий фаолиятида нумоён бўлади.

Шундай қилиб, педагогик маҳорат эгаси бўлиш учун ўқитувчи ўз ўқув предметини давр талаблари асосида билиши педагогик ва психологик

билимларга эга бўлиши, ҳамда инсонийлик, изланувчанлик ва фидойиликни ўзида таркиб топтириши лозим. Л.П. Раченко педагогик маҳоратни педагогик санъатнинг бир қисми сифатида таърифлаб, шундай ёзади: “педагогик маҳорат деганда ўқитувчининг педагогик-психологик билимларни, касбий малака ва кўникмаларни мукаммал эгаллаши, ўз касбига қизиқиши, ривожланган педагогик фикрлаши ва интуицияси, ҳаётга ахлокий-эстетик муносабатда бўлиши, ўз фикр-мулоҳазасига ишончи ва қатъий иродаси тушунилади”. Тадқиқотчиларнинг фикрига кўра, қуйидаги тўртта компонент педагогик маҳоратнинг асосий ташкил этувчилари ҳисобланади: 1. Ўқитувчилик касбига садоқат 2. Ўз фанининг ўқитиш методикасини мукаммал билиш 3. Педагогик қобилиятларини намоёиш қетаолиш; 4. Педагогик техникани ўз ўрнида қўллашни билиши. Дарс жараёнида ўқувчилар билим фаолиятини бошқариш бир неча омилларга боғлиқ. Уларнинг энг асосийларидан бири ўқувчиларни ўз фанига қизиқтира олишдир. Олимлар таъкидлаганидек, фақат қизиқишгина психик жараёнлар ва уларнинг идрок, диққат, хотира, тафаккур ва ирода каби функцияларига ижобий таъсир кўрсатади. Таълим-тарбия жараёнида ўқувчининг билишга оид қизиқишлари кўп қиррали қиёфаларда намоён бўлади: ўқувчини ҳаракатчан ва қизиқувчанлиги, ўқувчининг айрим ўқув фаолиятига шунингдек, умуман ўқишга бўлган мотивлари, ўқувчи шахсининг ўзига хос белгилари ва унинг йўналишини қарор топиши ана шулар жумласидандир.

Ўқувчи ёш даврига хос табиий фаоллиги, бирор бир ақлий қизиқиш билан қамраб олинмаса, уни қайси томон бошлаб кетишини олдиндан айтиш қийин. Шунинг учун ҳам К. Д. Ушинский "зўрлаш ва мажбурлашга асосланган ўқитиш" ўқувчининг ақлий ривожланишига ҳеч қандай таъсир кўрсатмаслигини алоҳида таъкидлаб ўтган эди. Шуни таъкидлаш лозимки, қизиқишлар ва мотивлар ўқувчилар ўқув фаолиятларининг шаклланиш даражасига қараб шахсининг шакллантирувчи (ўқувчининг назарий фикри,

М.Ж. Нуридинова	<i>Рецепция русских культурно-исторических кодов в романе а. битова «пушкинский дом».....</i>	<i>573</i>
Д.А. Муродова	<i>Колоративная лексика в лирике а. фета.....</i>	<i>578</i>
А. К. Мусаева	<i>Актуальные подходы к обучению современному русскому языку.....</i>	<i>581</i>
5A120102 - Лингвистика: француз тили		
О.И. Адизова, Sh.D. Xolova	<i>Fransuz tilini o'qitishda frazeologik birliklar va ularning turlari ifodasi.....</i>	<i>586</i>
D.B. Narzullaeva	<i>The concept of critical thinking in modern pedagogical science.....</i>	<i>590</i>
N.N. Abdullayeva	<i>Quelques propos sur les proverbes.....</i>	<i>594</i>
F. G'aniyev	<i>Masal janrining rivojlanishida fonteyn ijodining o'rni.....</i>	<i>602</i>
Z.S. Saidova	<i>Fransuz tilida o'timsiz fe'llar xususiyati.....</i>	<i>605</i>
O. Adizova, З.Бердиева	<i>Methode biographique comme un instrument d'observation du social.....</i>	<i>608</i>
III-ШЎБА ИЖТИМОЙ ГУМАНИТАР ФАНЛАР		
5A111701 – Таълим ва тарбия назарияси ва методикаси (бошланғич таълим)		
I.S. Temirova	<i>Buyuk qomusiy olimlarimiz qoldirgan ilmiy merosdan boshlang'ich sinf tabiatshunoslik darslarida foydalanish.....</i>	<i>612</i>
S.Sh.Muxitdinov	<i>Boshlang'ich sinf o'quvchilari jismoniy rivojlanishining nazariy va amaliy asoslari.....</i>	<i>618</i>
M.Y. Ro'ziyeva L.Q. Salohiddinova	<i>Folklorizm asosida yaratilgan asarlarni o'tish bo'yicha ko'rsatmalar.....</i>	<i>622</i>
D.B. Axmedova, G.R. Mametjumayeva	<i>Boshlang'ich ta'limda xalq maqollari ustida ishlash orqali nutq o'stirish metodikasi.....</i>	<i>630</i>
S.U. Subhonova	<i>Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mehnatsevarlikka o'rgatishda xalq og'zaki ijodining o'rni.....</i>	<i>633</i>
M.R.Baxramova	<i>Modulli texnologiyalardan foydalanish orqali ta'limni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari.</i>	<i>637</i>
A. P. Хамроев, Н. Ў. Жўраева	<i>Она тили таълимида ўқувчиларнинг ижодий фаолиятини лойиҳалаштиришда сифат ва самарадорлик.....</i>	<i>641</i>
F.B. Ne'matova	<i>Loyihalash – ta'lim berishning muhim shartlardan biri.....</i>	<i>658</i>